

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci rozhodl samosoudkyní
Martinou Rýznarovou ve věci

žalobkyně: JUDr. A. L.
bytem X

proti
žalované: Česká správa sociálního zabezpečení
sídlem Křížová 25, 225 08 Praha

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 12. 2. 2025, č. j. X, ve věci sirotčího důchodu

takto:

- I. Žaloba se zamítá.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

1. Žalovaná napadeným rozhodnutím zamítla námitky žalobkyně a potvrdila svoje rozhodnutí ze dne 11. 11. 2024, č. j. X, kterým žalobkyni odňala sirotčí důchod.
2. **Žalovaná v rozhodnutí z 11. 11. 2024** vysvětlila, že žalobkyně dosáhne 26 let dne 25. 1. 2025, a proto jí od tohoto data odňala sirotčí důchod v souladu s § 52 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném ke dni vydání napadeného rozhodnutí (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“).
3. **Žalovaná v rozhodnutí o námitkách** nesouhlasila s právním závěrem žalobkyně, že podmínka věku podle § 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění je diskriminační z důvodu věku. Žalobkyně uvedla, že se účastní prezenčně doktorského studia a její finanční situace se nezměnila. Český právní systém ji odsouvá stranou jen na základě dosaženého věku. Žalobkyně je v nerovné situaci proti těm, kteří mají oba rodiče a ti mají vyživovací povinnost nejen do 26 let věku, ale do doby, dokud se dítě není schopno samo žít (§ 910 odst. 1 a § 911 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

4. Žalovaná aplikovala na případ žalobkyně § 52 odst. 1 ve spojení s § 20 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění, podle kterých sirotčí důchod náleží nezaopatřenému dítěti, a to do 26 let věku. Zákon vychází z toho, že povinná školní docházka (základní škola) trvá devět let, střední škola čtyři roky a vysoká škola pět let. K tomu je připočtena rezerva dva roky. V zákoně o důchodovém pojištění není žádná výjimka pro citované pravidlo. Žalovaná proto není oprávněna zkoumat a rozhodovat o tom, jestli je dítě schopné se zapojit do pracovního procesu po dosažení věku 26 let a žít se bez podpory z důchodového pojištění. Žalovaná rozhodla podle zákona a nepřísluší jí oprávnění stanovit výjimky z citovaného pravidla.
5. Pokud žalobkyně shledává užití zákonné ustanovení jako diskriminační, je třeba, aby se obrátila na Ústavní soud nebo na zákonodárce.
6. Je namístě vycházet i z toho, že právní úprava podle občanského zákoníku upravuje vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi buď na základě dohody nebo soudního rozhodnutí. Vyživovací povinnost je závislá na solventnosti rodičů a rozsahu jejich majetku.
7. Výpočet sirotčího důchodu stanoví § 53 zákona o důchodovém pojištění. U procentní výměry je významné, jak dlouho rodiče pracovali a jaké částky odváděli do systému důchodového pojištění.
8. Žalovaná podle citovaných ustanovení postupuje vůči všem nezaopatřeným dětem, a proto nedochází k žádné diskriminaci.
9. **Žalobkyně v žalobě** namítala, že žalovaná nezohlednila při vydání rozhodnutí čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) ve spojení s čl. 30 odst. 1 Listiny, jakož i § 2 odst. 3 ve spojení s § 3 odst. 1 zákona č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění účinném ke dni vydání napadeného rozhodnutí (dále jen „antidiskriminační zákon“). Žalovaná se dopustila nepřímé diskriminace na základě věku, protože žalobkyni odňala sirotčí důchod jen z důvodu dosažení věku 26 let.
10. Právní úprava v zákoně o důchodovém pojištění je diskriminační. Dochází k rozdílnému zacházení se žalobkyní na základě zdánlivě neutrálního kritéria. Přitom absentuje objektivní odůvodnění legitimním cílem a prostředky k dosažení tohoto cíle nejsou přiměřené ani nezbytné. Tímto cílem bude zpravidla zatížení státního rozpočtu. Počet doktorandů v České republice se pohybuje okolo 20 000 studentů¹. Diskriminační úpravou zpravidla nebudou dotčeni studenti prvního ročníku. Navíc většina studentů doktorského studia nebudou sirotci. Jedná se tedy o velmi malou dotčenou skupinu. Diskriminační dopad je však pro dotčené jednotlivce závažný.
11. Stávající právní úprava umožňuje, aby student prezenčního doktorského studia více jak rok a půl nárok na sirotčí důchod měl, ale z důvodu dosažení určitého věku (26 let) po zbytek v dalších dvou a půl letech, tj. po dobu řádné doby studia, tento nárok ztratil; a to přesto, že nadále studuje v rámci prezenčního doktorského studia, tj. pokračuje v tomtéž studijním programu a jeho osobní ekonomická situace se nijak nezměnila. Dochází tak ke svévolnému přerušení nároku bez racionálního zdůvodnění. V případě žalobkyně taktéž žádná jiná změna okolností s výjimkou dosažení věku nenastala.
12. Žalobkyně zůstává v hluboce nerovné situaci oproti těm, kteří mají oba rodiče, byť sice

¹<https://www.ris3.cz/monitoring/indikatory/c05-pocet-doktorandu-v-cr>

za zdánlivě rovnocenných podmínek s jinými sirotky. Rodičům dítěte nezaniká vyživovací povinnost dosažením určitého věku, ale až ve chvíli, kdy je schopno se samo živit. Navíc rodič dítěti mnohdy poskytuje svou podporu i nad rámec své vyživovací povinnosti, a to nejen ve finanční oblasti, což bohužel ani dávka sociálního zabezpečení nemůže dostatečně nahradit. Právní úprava, ze které žalovaná vycházela, není v souladu s ústavním pořádkem ani mezinárodními závazky České republiky v oblasti ochrany před diskriminací.

13. **Žalovaná ve vyjádření k žalobě** odkázala na čl. 41 odst. 1 Listiny, podle kterého práva na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele podle čl. 30 odst. 1 Listiny, se lze domáhat pouze v mezích zákonů, které provádějí ustanovení čl. 30 Listiny. Ze zákona o důchodovém pojištění pak vyplývá, že pojištěnec má nárok na „zaručenou“ výši důchodu, jen pokud jde o základní výměru důchodu podle § 33 odst. 1 a na procentní výměru 770 Kč měsíčně podle odst. 2 věty třetí zákona o důchodovém pojištění za předpokladu splnění podmínek pro vznik nároku na starobní důchod (§ 28, § 31). Listina základních práv a svobod se k sirotčímu důchodu nevztahuje přímo, ale zaručuje právo na přiměřené hmotné zabezpečení při ztrátě živitele. Toto ustanovení se projevuje v oblasti sirotčího důchodu tak, že je určen pro nezaopatřené děti po úmrtí rodiče. Na nezaopatřenost dítěte z pohledu zákona o důchodovém pojištění nemá vliv zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ani zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách. Žalovaná byla povinna postupovat podle zákona a nebyla oprávněna svévolně měnit jím stanovená pravidla.
14. Soud dospěl k závěru, že žaloba **není** důvodná.
15. Sporná byla právní otázka, jestli žalovaná odňala žalobkyni sirotčí důchod v souladu se zákonem a jestli její postup byl diskriminační.
16. Nárok na sirotčí důchod má nezaopatřené dítě (§ 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění).
17. Podle § 20 odst. 4 zákona o důchodovém pojištění „za **nezaopatřené dítě** se pro účely tohoto zákona považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, **nejdéle však do 26. roku věku**, jestliže
 - a) se soustavně připravuje na budoucí povolání (§ 21 až 23),
 - b) se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, nebo
 - c) z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat výdělečnou činnost.
18. Nepřímou diskriminací se rozumí takové jednání nebo opomenutí, kdy na základě zdánlivě neutrálního ustanovení, kritéria nebo praxe je z některého z důvodů uvedených v § 2 odst. 3 osoba znevýhodněna oproti ostatním. Nepřímou diskriminací není, pokud toto ustanovení, kritérium nebo praxe je objektivně odůvodněno legitimním cílem a prostředky k jeho dosažení jsou přiměřené a nezbytné (§ 3 odst. 2 antidiskriminačního zákona).
19. Úkolem krajského soudu je přezkoumat napadené rozhodnutí z hlediska zákonnosti. Soud shledal, že napadené rozhodnutí v testu zákonnosti obstálo a neshledal vady v rozhodnutích ani v postupech žalované a ani neshledal postup žalované jako diskriminační.
20. Žalobkyně namítala pouze diskriminační postup žalované, nikoli jiné vady rozhodnutí nebo postupů, které vydání napadeného rozhodnutí předcházely. Žalobkyně nenamítala užití nezákonného výkladu sporného § 20 zákona o důchodovém pojištění. Žalobkyně fakticky nesouhlasí se zněním zákona (s citovanou věkovou hranicí 26 let).

21. Jak již uvedla žalovaná, tato věková hranice se užije pro všechny občany České republiky stejně, bez rozdílu. Nedochází k vyčlenění srovnatelného jednotlivce nebo skupiny ze zakázaného (podezřelého) důvodu, takové vyčlenění je jednotlivci k tíži a současně nesleduje legitimní cíl, resp. ve vztahu k cíli není přiměřené. Čl. 30 odst. 1 Listiny odkazuje v podrobnostech na zákon a dává zákonodárci vysokou míru diskrece (srov. usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 341/2020, bod 11, 12).
22. Podle důvodové zprávy k zákonu o důchodovém pojištění se nepovažuje za nezaopatřené dítě, které je schopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Žalobkyně úspěšně absolvovala pětileté právnické studium, je advokátní koncipientkou (podle evidence České advokátní komory) a neuvedla žádnou individuální okolnost, která by pro ni měla rdousící účinek nebo důvod, pro který by strádala. Je třeba rovněž zohlednit, že v případě hmotné nouze se aplikují ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi. Je pochopitelné, že při zvyšování kvalifikace prezenčním doktorským studiem jsou výdělkové možnosti studenta do určité míry omezené. Je zde však stipendium pro studenty prezenčního studia (případně závislé na ostatních příjmech studenta). Situaci lze částečně přirovnat k běžnému studiu na vysoké škole, jehož cílem je také zvýšení kvalifikace a je zde možnost vyšších příjmů v budoucnu. Student prezenčního doktorského studia nemá vyloučenou možnost dalších příjmů (mzda apod). U žalobkyně nejde o skutkově hraniční případ.
23. Stanovení věkové hranice pro vyplácení sirotčího důchodu je v pravomoci zákonodárce. Ten nesvěřil správním orgánům ani soudům možnost uvážení a stanovení výjimek. S ohledem na dělbu moci soud nemá zákonodárskou pravomoc. Soud nemá také možnost jiného výkladu sporného ustanovení. Stanovení věkové hranice 26 let je výrazem sociální politiky státu. Jak již vysvětlila žalovaná, s ohledem na délky studia základní, střední a vysoké školy, je legitimní očekávat, že v běžném případě student dokončí řádné studium na vysoké škole do 26 let. Proto se stanovení této věkové hranice jeví jako racionální a zásah soudu není potřebný. Zásah soudu v jednotlivém případě by naopak znamenal založení nerovnosti mezi srovnatelnými požiteli sirotčího důchodu.
24. Žalobkyně neuvádí, že by u ní šlo situaci, kdy je dopad § 20 zákona o důchodovém pojištění na ni nepřiměřený a jde o nespravedlivou neúnosnost (srov. WAGNEROVÁ, Eliška; ŠIMÍČEK, Vojtěch; LANGÁŠEK, Tomáš a POSPÍŠIL, Ivo. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, str. 638, bod 27) nebo jde o nepoměrný dopad na určitou chráněnou skupinu (srov. BARTOŇ, Michal. Čl. 3 [Zákaz diskriminace; svobodná volba národnosti a zákaz odnárodňování; zákaz působení újmy pro uplatňování základních práv]. In: HUSSEINI, Faisal, BARTOŇ, Michal, KOKEŠ, Marian, KOPA, Martin a kol. *Listina základních práv a svobod*. 1. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2021, marg. č. 75.).
25. Ostatně, žalobkyně podrobněji nepopsala skutkový stav v jejím případě a argumentovala pouze obecně. Žalobkyně také neuvedla, proč je v rozporu se skutečným stavem předpoklad, že student nedokončí obvykle studium do 26 let věku (včetně běžného studia vysoké školy). Ani žalobkyně netvrdila, že by doktorské studium bylo předepsanou podmínkou (obecně závaznými právními předpisy nebo interními předpisy) pro získání určitého zaměstnání.
26. Stanovením věkové hranice 26 let jako kritériem pro nezaopatřenost dítěte (ve věci dávky sociální péče) se již zabýval Krajský soud v Ostravě v rozsudku č. j. 38 Cad 20/2003-27 a následně Nejvyšší správní soud v rozsudku č. j. 4 Ads 6/2005-46, ve kterém vyslovil tento právní názor:

„Podle článku 4 odst. 2 Listiny mohou být meze základních práv a svobod, za podmínek stanovených Listinou, upraveny pouze zákonem. Podle odstavce 3 téhož ustanovení musí zákonná omezení základních práv a svobod platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky. Podle odstavce 4 téhož ustanovení musí být při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod šetřeno jejich podstaty a smyslu; taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena. Jedním ze základních práv (patřících mezi práva hospodářská, sociální a kulturní) je ve smyslu článku 30 právo občana na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří, nebo při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele. Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek. Podle odstavce 3 tohoto ustanovení, podrobnosti stanoví zákon. Pro výklad zmíněných článků Listiny je významný též článek 41, podle něhož práv uvedených v článcích zde jmenovaných, mj. též v článcích 29–31, je možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí.

Z uvedeného vyplývá, že práv na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci je stěžovatel oprávněn se domáhat jen v mezích zákonů, které toto ustanovení provádějí, tedy v mezích zákona o sociální potřebnosti (ve vztahu k zákonu o životním minimu), v souvislosti s příslušnými ustanoveními zákona o důchodovém pojištění. Pokud podle těchto zákonů se občan nepovažuje za sociálně potřebného, nesplňuje podmínky nároku na dávku sociální péče, byť by byl nadále studentem vysoké školy formou denního studia a nenáleží mu tudíž po překročení věkové hranice 26 let dávka sociální péče přiznaná podle ustanovení 1–4 zákona o sociální potřebnosti. Nejvyšší správní soud je přesvědčen, že po dosažení této věkové hranice se (i s přihlédnutím k článku 41 Listiny) již stěžovatel této dávky úspěšně domáhat nemůže, přičemž stanovené věkové (zákonně) omezení platí stejně pro všechny osoby, které tohoto věku dosáhly (článek 4 odst. 3 Listiny). Nejvyšší správní soud je rovněž přesvědčen, že tímto omezením není porušena podstata či smysl základního práva občana na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci, neboť takové omezení zákonodárcem stanovené, podle něhož se dítě pokládá za nezaopatřené jen do 26 roku věku odpovídá dosavadnímu pojetí přípravy na budoucí povolání (v souladu se školskými předpisy), které vychází ze zavedených zkušeností a zvyklostí, že zpravidla do toho věku (i s připuštěním přiměřené časové rezervy), ukončí dítě svou přípravu na budoucí povolání. Pokud takovou hranici zákonodárce stanovil, nelze označit jeho postup za nelegitimní a nešetřící mezí základních práv a svobod.“

27. Zdejší soud neměl důvod se v posuzované věci od vysloveného právního názoru odchýlit.
28. V posouvané věci nešlo ani o případ, kdy by se žalobkyně domáhala odstranění tvrdosti zákona podle § 106 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Rozhodnutí podle právě citovaného ustanovení však nejsou přezkoumatelná soudem (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 Ads 35/2008-37).
29. Žalovaná v souladu se zákony a mezinárodními smlouvami zjistila skutkový stav, vybrala právní předpisy, pod které ho subsumovala a z toho vyvodila skutkové i právní závěry, se kterými se soud ztotožnil a žalobu zamítl jako nedůvodnou v souladu s § 78 odst. 7 s. ř. s.
30. Úspěšná žalovaná a neúspěšná žalobkyně nemají právo na náhradu nákladů řízení podle § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **je možno** podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů od jeho doručení k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně.

Olomouc 30. června 2025

Martina Rýznarová v. r.
samosoudkyně

Shodu s prvopisem potvrzuje Bc. A. V.